Массе а мехкий пролетареш, вIашагIкхета!

СЕРДАЛО

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГIАЛГIАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

«СВЕТ» Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров ЧИАССР

Газет арадувл 1923 шера денз ★ ШИНАРА, 14 ИЮНЬ, 1988 ШУ. ★ № 71 (7574). ★ Мах 3 кеп.

КПСС ЦК Тезисаш ювцаш

СОНА ЛОВРА...

Перестройкана новкъарле еча бахьанашта юкъе эггара хьалха хьоахае безам баса бюрократизм. Из айп чIоагIденна дIаэттад общество дегIаахар сеца лаьттача шерашка. Мичахьа доахк цун овлаш? Сога хаьттача, бюрократизм хургьяцар е из геттара лаьгIлургьяр, нагахьа санна парте кулгалдара органаш цхьан срока мара хоржаш ецаре.

Хийла моттигаш хул цхьа саг дуккхача шерашка цхьан «гIанда тIа» вагIаш. ДIаIомалу из шаьра хабар дувца, ца даьр даьд яха, цунна гонахьа, шекара гонахьа нохкара мозий мо, кулга а дега а цIена боаца, хьакима лайча Iодода хий юхадода ала кийча бола нах хьувз. «ИIайха моттиг» дIалаьцар ший инициатива йоацаш, ваьсса саг хул. Цу тайпара нах вIалла балха ца ухаш хилча дуккха пайданегIа хургдар паччахьалкхенна.

Цудухьа кастта Москве хургйолча XIX Ерригсоюзни партийни конференце из дош айдича бакъахьа хетар сона. Са предложени иштта я: «Юххьанцарча партийни организацей, горрайкомий секретараш харжара ха — цхьа срок, обкомийи крайкомийи секретараш харжара ха — ши срок, парте центральни органаш харжара ха — кхо срок хилийта».

А. РОМАНОВ,
Грозненски машиннаькъа отделене керттера инженер.

ДОАКЪАР КИЙЧДАР — БЕХКТОКХАМЕ ГIУЛАКХ

Ха тулийтац

Фоторепортаж

Делкъа ха хьатIаихоачаш латтар Сунженски района «Путь к коммунизму» яхача колхоза кхашка со кхаьчача хана. Боахама председателаа заместителаца Амриев Хьамидаца дIатIадолх тхо доакъара лаьрхIа силос чуюллача кIоага. Дехьара а сехьара а хьатIаух бaьцах тIанк аьнна хьалъетта машинаш. Цхьаяраш тIара яр геттара баьццара, хIанзза хьекха йолга гуш да, хIаьта вокхарна тIера яр кIезиг-дукха йокъаяь хиларах Iа-жагIча бесса я.

— Укх кIоага чу оаха чудуллаш дола доакъар кхаь тайпа да. IажагIа буц — люцерна я. Хьекхачул тIехьагIа шин-кхаь дийнахьа уллаяьй оаха из маьлха кIал йокъаеш, хIаьта баьццара доакъар шин компонентах латт. Цун юкъе доагIа кIан викаи. Геттара пайдане гIулакх да доакъар иштта вIашагI а эдаь чудиллар. Дукхa белокаш хилар бахьан долаш чIоагIа пайдане хургда из хьайбашта, Iай царна из тела оаха доладича. ЦIаккха ца хиннача тайпара дика хьатIа а яьннай укх шера баьцаш. Укх кIоага чу гIоргда 1,5 эзар тонн доакъар. ХIанзлехьа ах гаргга дар из чудилла а даьннад тхо, — яхаш дувц Х. Амриева.

Хьекхача люцерна цхьа дакъа докъа а ца деш Галаев Махьмадгире кулгалдеча шоай кормоцехе дIакхухь колхозхоша. Укхаза цох кийчду витаминни баьца хьоар. Цох хIанзлехьа 41 тонн совгIа кийч а даь, цхьоалагIча сортагIа 23 тонн гаргга дIачуденнад паччахьалкхенна.

— Шин-кхаь дийнахьа довргда тхо план яь, хIаьта дерригa оаха кийчдергдола хьоар 120 тонн гаргга хургда. Цу гIулакха мел эша хьалаш а таронаш а йолаш да тхо. Iуйрийна ворхI сахьат даьлча денз сайрийна боад къовлабаллалца шин сменагIа бергболаш вIаштIехьбаькхаб оаха тхоай болх, — яхаш дувц кормоцеха заведующе. — ХIана аьлча керттера юртбоахама культураш чуэца доладала йисар дукха ха яц. Болх бе йолаялийтай рапсови пресс. Оливковичун чам бола рапсови даьтта доаккхаргда оаха цунца.

Оаха къамаьл деча юкъа, цхьаннена тIехьа шоллагIъяр а йоагIаш. хьатIаух люцернах хьалъетта машинаш. Ца [illegible] йоаккхаш болх кадай а беш, къахьег машинисташа Шутуров ИбраьхIама, Бузуртанов Бахьаудина, Черников Якова, кормоцеха болхлоша Евлоева Радимхана, Ножанова Ашабагума, Арапханова Басирата, Дугаев Валере, кхычар.

«БIаьсттан дено шера кхоаб» яхача халкъа кица маIан дика кхетаду колхозхоша, цудухьа хIара дика денача денах бизза пайда эца а гIерташ къахьег цар.

СУРТАШ ТIА: А. Болотовен И. Токаревен лелаю агрегаташ викаца эдаь кIа хьокхаш я; боахама дикагIвола механизатор, къахьегама ветеран Н. Лагадин; кIоага чу дуллаш латт моша доакъар.

Автора сурташ.

БАЛХАШ СИХДЕННАД

Кхехкаш да вахар Сунженски района «Ассинский» яхача совхоза кхашка. Къаьстта гуш да из доакъара культураш дIайийннача моттигашка. Балхаш совцац цига. ХIанзле кIоага чу еллай 800 тонн сенаж.

— Тха боахам дукхагIча даькъе баьцадаараш кхедеш бале а, боккха теркам тIабохийт оаха хьайбай продукци яккхара, — йоах совхоза директора Догонова. — Из де таронаш йолаш я. БIаьстий дIайийнай 80 гектар люцерна. ДогIаш касткаста хиларо дикка дегIайоалаяьй буц. Цудухьа мело ца еш йол кийчъе болабеннаб тха механизатораш.

М. ЭРЗИЕВ.

Беркате кхаш

ХIанз мара бокъонца дIадолалуш латтац Наьсаре доакъар Iалашделга. Фу кийчо яь, мишта дIадоладаьд из?

Цу а кхыдолча а тха корреспондента хаттарашта жоп а луш, РАПО керттерча агронома Добриев Руслана дийцар:

— ДIадахача шеро хьахьекхар, доакъара база тешаме хургйола наькъаш тхона корадаьлга. МалагIа наькъаш да уж? Уж да: цкъа-лета, из дакъа ше къаьстта хургдолаш дIакъоастадар; шозлагIа-лета, цунна деш дола доал нахага шоашка дIадалар. ВIалла тхона дага ца хиннача тайпара эргалонаш йир доакъар Iалашдечар, оаха массанахьа а подрядни специализированни бригадаш, звеноош вIашагIъехкача. Фермашка дIахкаччалца цу доакъара бизза дай ба хIанз.

Корреспондент: ТIаккха цу балха юкъе специалисташа лоацар малагIа моттиг я? Iаяха дукха эшаш а бий-хьогI уж-м хIанз?

— Эшараш ба — наха хьадеча хIаман юкъе а ца лелхаш, цар болх дикагIа дIагIоргбола наькъаш лехараш, новкъостал дераш. Масала, керда технологи производства юкъе йоалаеш, бокхагIа хьувкъам лургболча баьций фу Iалашдеш творчески къахьега специалисташ ба тахан ахархошта эшараш. Къаьстта эш цар новкъостал доакъар кхедерашта, хIана аьлча, цу даькъе кIезига ба опыт йола нах.

Корреспондент: ХIанзалца хьажкIаш кхееш хьавоагIача Социалистически Къахьегама Турпалхочо, «40 лет Октября» яхача совхоза звеньевой волча Кодзоев Бахьаудина ерригa район цецъяьккхар дIадахача шера. Цунна иштта дика хIана чакхъяьлар из эггара хьалхара урок?

— Бахьаудин Iилмо яхачунга ладувгIаш саг ва. Кердача хIаман тIехьа са доалаш а ва. Цудухьа дIадахача шера цо дIаяхьар лайра тхона пхи культура вIашагI а эяь, доакъар кхеду из хьалхара эксперимент. Цо из тIехдика чакх а яьккхар. ХIанз цун опыт кхычарна накъайоалаш латт. Укх шера цун методах 2220 гектар тIа кхебергба совхозашка дукха вIашагъэяьча тайп-тайпарча доакъара культурай хьувкъам.

Корреспондент: ДIадахача шера Iалашдаьчул дуккха дукхагIа доакъар Iалашде кийчлуш я совхозаш. Кийч ца дича дарг а дац, хIана аьлча, шоай дараш кхаьба ца Iеш, кIезига-дукха бахача наьха доахан а дагадоха деза-ча кхаьчад гIулакх. Хьалхагl-м, лаьттан доазув шердарца кхоачашдора из дехкар. Укх шера а шердаь хургда оаш из доазув?

— Шердаьдац — кIезигдаьд: ДIадахача шера хинначул 2433 гектар кIезигагIа да укх шера. Из кIезигденнад дикагIдола дIадув фу, баьций ги Iалашдарца кхаш дикагIа хьаьндарца, керда интенсивни технологи юкъеяккхарца. ДIахо а даьтта доалла культураш (кхеж, генараш, борц. кхыяраш) дукхагIа дIа а йийнай оаха. ДIадахача шера протеин кIезига йолаш дар оаха Iалашдаь доакъар: нормах 110 грамм йоагIача — 95,5 грамм мара хиланзар из. Хьоанал кIезигагIа ме хул доакъар дукхагIа ма эший хьайбашта, къаьстта деттача доаханна.

Оаха дIадоладаьча дикача гIулакха, тха дагардар кхоачашдара оарцагIъяьннача тара я сигале а. Тоъал догIаш дийлхад. Цу гIулакхо а дикка беркатегIа хилийтара дог доах оаха тхоай кхаш.

Корреспондент: АргIаш-м миччахьа Iооттадича а Iаяха дукха зе ца хулаш дIалаттар. ТIаккха из моша доакъар дIахьуладе моттиг йий совхозашка?

— Iалашду доакъар дукхагIа хиларга хьежжа Iалашъю оаха уж а. ДIадахача шера хьадир совхозашка 7500 тонн силоса лаьрхIа чура облицовка яь кIоагаш.

ХIаьта, доакъар дика е во да сихха къоастадергдола экспресс-лаборатори йоацаш цаI совхоз яц хIанз. ХьалхагIа хала хьувзар тхо Грознеи Сунжеи машинаш хехкаш.

Корреспондент: Доакъар Iалашделга хIанз мара дIадоладеннадац районе. Баьццарча доакъарах етта машинаш дIа-хьа уд кхашка гIолла. Мишта дIаболабеннаб из болх районе?

— Ховш ма хиллара, бIаьстанга техника кийчъяра инициатива тха районера дIа ма йолаенняарий укх шера. Из кийчо еча юкъе яр доакъар Iалашду ерригa техника а. Шоай дош кхоачашдир механизатораша. Цудухьа, техникана сaготде дезаш дац тхо.

Иштта шоай лоIамах, шоашта хеттача тайпара вIашагIкхийттай доакъар Iалашдерий хозрасчетни подрядни бригадаш, звеноош а. Чекови системах бу цар шоай болх.

Юкъ-юкъе цхьацца кхоачамбоацараш нийслой а керттерчунга диллача во дIадоладеннадац районе баьццара доакъар чуэца гIулакх. Цу хьакъехьа «Экажевский» совхозера цхьа масал доалоргда аз.

Укх деношка цигара специализированни комплексни бригаде хилар со. ЦаI мара яц из ерригача цу совхозе. Совхоза дерригача хьайбай кхел цу бригадах тийша я. Хьинар долаш ва цар хержа бригадир Б. Аушев а. БIубенна хьувз механизатораш шоай доакъара кхашка. Рожаца вIашагIъэяь шоаш силоса дIайийна рапс хьокхаш, чуйоллаш ба уж укх деношка. Къахьегама темп лакха я. Май чакхбоалача деношка а кхыйола минеральни компоненташ а тохаш 2750 тонн башха силос чуелла баьннаб уж. Из цифра 3500 тоннага дIакхоачае таро йолаш а ба. Цу совхозо укх шера чуйолла лаьрхIача ерригача силосах аханел дукхагIа я из.

Иштта дIаболабаьб из болх кхыча совхозашка а.

Интервью лаьр М. ЗАНГИЕВ.

Нов. Н. И. Айдинов Нохч-ГIалгIай АССР Министрий Совета Председателаа заместителалла хьожаварах дола

НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА ПРЕЗИДИУМА

УКАЗ

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиумо **соцам бу:**

Нов. **Айдинов** Николай Иванович Нохч-ГIалгIай АССР Министрий Совета Председателаа заместителалла хьожаве.

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума Председатель
Х. БОКОВ.

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума секретарь
С. КОЖУХОВСКИЙ.

г. Грозный.
1988 шера 13 июне.

* * *

ХРОНИКА

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума УказагIа **Иванов** Анатолий Иванович Нохч-ГIалгIай АССР Министрий Совета Председателаа заместителаа декхарех мукъавалийтав, пенсе водаш хиларца дувзаденна.

ТIахьожам чIоагIбергболаш

ДIайолаеннаяр Ачалукски минеральни хий доаккхача завода халкъа тIахьожамхой керттерча группа заседани. Цига дувцар халкъа тIахьожамхой керттерча группа члена, предприяте бухгалтера Л. Костоевас шийна тIадилла гIулакх мишта кхоачашду. Дозорнеша критика йора шоай новкъоста, цо керттерча группо шийна хьалхашка оттадаь декхарах а цу балха юкъе хьинаре дакъа ца лацарах а.

— Масала, — йоахар завода халкъа тIахьожамхой керттерча группа председатела Х. Точиева, — оаха Л. Костоевайгара дийхадар нормал тIех простояш ечеи дукха шушаш йохаечеи водителий списокаш оттае, аьнна. Цхьабакъда, болх дукха хиларах мукъа ха яц са, яхаш бехказъяла гIерташ бахьанаш доах бухгалтера. Из нийса дац. Ха а кораергья, нагахьа санна бехктохками инициативеи хуле. Цудухьа Л. Костоевайх бехк баккха боагIа. цунгара чIоагIагIа хьадеха деза группо тIадилла гIулакх хьинарегIа кхоачашде, аьнна.

ХIара дозорне хьинар айдар. Из таханарча дийнахьа керттера лоархI ший балха тIа завода халкъа тIахьожамхой керттерча группа. ХIана аьлча, хьинар долчеи бехктохкам кхетабечеи наха мара карагIдаргдац хано вайна хьалхашка оттадаьча декхарех лоархIабе, перестройка с. Дош иштта оттадаро новкъостал дир завода халкъа тIахьожамхошта шоай болх дийнбе, коллектива гIулакхаш бокъалгахьа доахача юкъехкхухь дакъа доккхагIа хилийта.

Ховш ма хиллара, карарча шера завод паччахьалкхен планех лоархIаеш, ший боарамагIа болх беш хьайоагIа. Укх шера хьалхарча квартала паччахьалкхенга продукци йохкара план кхоачашъяьй 104 процент, хIаьта коллектива чIоагIа лоархIаме долаш хIама да поставкай план а кхоачашъе карагIдалар. 1988 шера завода вай мехка 16 организацеца 20 миллион шуша минеральни хий дIадохийтарг хиларах дола договор оттадаьд. Цудухьа предприяте халкъа дозорнеша лаьрхIад цу деша къаьстта теркам тIабахийта.

— Договорни поставкаш заводо мишта кхоачашъю хьожаш хадданза тохкамаш ду тха керттерча группо, — дувц Х. Точиева. — Из бехктокхаме балха участок оаха дIатIайиллай халкъа тIахьожама керттерча группа члена, завода снабженеи сбытеи начальника Алиев Микаьила. Керттерча группа заседанешка оаха ладувгI цун отчетага.

Ала деза, халкъа дозорнеша терко ца еш цхьаккха а лоархIаме дош дисац заводе. Болх эффективнегIа а хьадда а лелабара керттерча группе вIашагIъехкай къаьсткъаьста сектораш. Царна кулгалдераш ба хьинар дола, шоай балха говзал шаьра караерзаяь бола халкъа тIахьожамхой. Масала, продукце дикал тохкача сектора керте латт предприяте лаборатори заведующи Чаниева Роза. ХIаьта заводе цIи хезача бригадира Цароева Мовлатханас кулгалду социалистически доалахье лораяра йолча сектора, иштта кхы дIахо а. Цунга хьежжа лакха а хул дозорнеша деча тохкамий эффективность, цунах предприятена пайда боал. Масала, завода боахам лелабара кердача хьалашка болх бе йолаеча денз хьаяйтар транспортировка еча керда расценкаш. Цхьабакъда, царех пайда а ца эцаш, дIахо а къаьнарча IаьдалагIа болх беш бар нах. ГIулакх иштта леладар аьттув болаш дар кулга цIена боацачарна, приписка шка дIаIаьмарашта. Из сиха кхетадир халкъа тIахьожамхоша. Цудухьа цар из дош хаьдда завода администрацена хьалхашка оттадир. Дукха ха ялалехьа предприяте гIолла арадаьлар транспортировка ю участок кердача расценкашка яккхара дола приказ. Цо таро хилийтар шушаш йох, яхаш бахьанаш а доахаш еш йола приписка ш цIенъяь дIаяха.

Массанахьа а дIакхоач завода халкъа дозорней бIарг. ХIаьта, дукхагIча даькъе новкъостал эшача, болх лерттIа дIа ца бодача эггара хьалха кхоачараш уж ба. Масала, предприяте дукха хало ловра канализационни система лерттIа вIаштIехь ца йоалаш. МалагIа дар бахьан? Цу хаттара сиха жоп корадир гIулакха халкъа тIахьожамхой юкъебаьхкача. Гучадаьлар из хьаеш хиннача гIишлонхоша харцахьа, хила езача диаметрах йоаца турбаш Iоехкалга. Из дош къоастадара республика халкъа тIахьожама комитет оарцагIъяккха йийзар завода халкъа тIахьожама керттерча группа. Турбаш хийцар. ХIаьта предприятена из бахьан долаш хинна зе гIишлонхой чотагIа меттаоттадайтар.

Е цхьаькха цхьа масал. Ах-астагIа лелхаш. цхьаккха дича а болх дIа ца бодаш хьайоагIар шушашка минеральни хий Iочудеттача цеха коллектив. Цхьацца объективни бахьанаш а лехаш, царна тIехьашка лечкъар цеха кулгалхой. Оборудовани дика яц, из касткастта йох, йоахар. ТIаккха тIехьаюсача участке кхаьчар халкъа тIахьожамхой. Тахкар оборудовани касткастта йохаш хилара бахьанаш. Гучадаьлар цу гIулакха бехкебараш цеха кулгалхойи болхлойи шоаш болга. Цар оттаьяча планага хьежжа текущи ремонт еш хиннаяц оборудованена. Из дош ший заседане дийцар завода халкъа тIахьожама керттерча группо. Бехкебараш бехктокхаме эзар. Оборудованена доал дар, цунах бизза пайда ийбар ший теркама кIал ийцар. ХIанз ший боарамагIа болх а беш хьайоагIа из цех.

Цу тайпара масалаш кхы а доаладе йиш яр. Бакъда, лакхе вай дийцараш а кхоачам болаш да цхьан хIаман тешалде: завода халкъа тIахьожамхой, юстара дIаэтта бIара а ца хьежаш, коллективе хулаш латтача перестройка юкъе хьинаре доакъашхой а хинна хIабоагIа.

Тхо къастача хана завода халкъа тIахьожама керттерча группа председатела Х. Точиева аьлар.

— Дукха ха йисац КПСС XIX Ерригсоюзни конференци дIайолале. Цига ца дувцаш дусаргдац аьнна хет халкъа тIахьожамхой балхах дола дош. Цунца дувзаденна юкъейоалае ловра ер предложени: «Ма хулла чIоагIбе халкъа тIахьожама комитетий болх, айбе цун лоархIам, производстве дерригa дешаш къоастадеча юкъеоза уж, бокъонца йола халкъа органаш е царех».

Ш. ХУСЕЙНОВ.

XIX Ерригсоюзни партийни конференцена накъадолхаш

БЕХКТОКХАМ КХЕТАБЕШ ХИЛА

Аргунерча цIенош деча комбината цIеча уголоке хьайийлла партийни собрани хилар укх деношка. Ден повестке цхьа дош мара дацар — XIX Ерригсоюзни партконференцена йола КПСС ЦК Тезисаш ювцалга. Къаьстта теркам тIаозаш дар комбината коммунистийи парте боацарийи цу лоархIам болча къамаьла юкъе дакъалацара хургйолча партийни форума делегаташ — КПСС Грозненски горкома хьалхара секретарь В. А. Куценкои Нохч-ГIалгIай цементни завода директор Ю. Д. Усамови баьхка хилар.

Хьалхара дош царна делар. В. А. Куценкос гулбеңнарашта дийцар парте городской комитета ЦК Тезисашка хьежжа беча балха керттерча лостамех. Къаьстта теркам тIабохийташ дийцар цо «Жилье-2000» яха комплексни план кхоачашъяра даьчох а дIахо де лерхIачох а.

— Керттера дар сенах латт аьлча, — белгалдаьккхар цо, — хIара гIишлонхочо шийна хьалхашка латтача гIулакха бехктокхам бизза кхета а беш, ший низи хьинари кхо ца деш къахьегалга да. — Производства визза да ше волга кхетадеш хила веза моллагIвар.

Цул тIехьагIа къамаьл даьча Ю. Д. Усамова гулбеннарашта дийцар шоай цементни завода коллективо укх тIеххьарча хана доахача толамех. Дуккхача хана денз хьадоагIаш хинна тIехьадусалга дIа а доаккхаш лакха производства культура йола предприяти а хинна цементни завод дIаэтталгах.

— Оаха арахецаш йола продукци эггара хьалха шоана — гIишлонхошта эшаш я, — аьлар Усамова. — Наьха бытеи къахегамеи хьалаш оаха тIехьашка тийттадаларе уж дика толамаш хургдацар тахан.

Болхлоша шоаш, шоай заводе хьахилийтача цу хувцамаша коллективера психологически климат хийцар, болхлой дIабувлалга кIезигдир, къахьегама овсарле лакхйир.

— Тха дуккха болхлой хозспособагIа шоашта цIенош хьалде кийча ба, — аьлар собране электросварщика С. Абдулмежидова. — Цхьабакъда, тха кулгалхоша йоах фондаш яц. Фу де деза тIаккха оаха?

— Укхаза цхьа дика хIама хьехаргдар аз шоана, — аьлар В. А. Куценкос. — ДСК коллективо планал совгIа цхьа цIа хьалде мегаций? Цунга дIадодар, масала, «Грознефтеоргсинтез» производственни объединене шийна дIатIаэцаргдар, хIаьта цIа хьалдаьдаьлча, квартираш нийса ахаш царна дIалургьяр, вож ахаш шоана юсаргьяр.

— Сога хаьттача кулгалдара балха тIа моллагIа вола саг шозза мара, кхозлагIа хоржийтаргвацар, — аьлар монтажни участка сварщика В. Курбанова.

— Сона бакъахьа хетар халкъа Совета депуташ керттерча декхарех мукъабалийтача, хIана аьлча, наьха наказаш кхоачашде ха тоъац царна. ХIаьта шозлагI-дале, парте контрольно-ревизионни органашка дукхагIа гласность хилча а бакъахьа дар, — аьлар прораба М. Аушева.

— Рационализаторийи изобретателийи дукхагIа йоакхо е еза. Масала, цар телача предложенешка ханнахьа хьажара бола тIахьожам лакхбе беза, — аьлар сварщика С. Абдулмежидова.

* * *

Иштта цу дийнахьа XIX Ерригсоюзни конференце делегатийи НГIАССР Министрий Совета председатела М. А. Керимовеи Гудермесски локомотивни депо слесара А. З. Мацуцинеи Грозненски станце машиннаькъахошца вIашагIкхетар а хилар.

XIX Ерригсоюзни партийни конференце делегаташ

ДОГ А УЙЛА А ПАРТЕЦА

Шелковской района Ленина цIерагIча колхоза хьакхарч лелаеча ферма заведующе Онищенко Дина Николаевнас цу боахаме къахьега 30 шу дизад. Юххьанца дIайолаелар комсаш лелаеча бригаде учетчик йолаш. Цун хьинар дайзача цигарча кагирхоша шоай групкомсорг а хержар из. ХIанз а доккхал деш дувц цо цу хана шоай юртарча клубе чакхйийннача комсомольски собранеех. Мел дукха пайдане къамаьлаш хулар цига, хIаравар ший дега чу латтар новкъосташта дIахайта гIертар. Еррига собранеш художественни самодеятельноста концерташца чакхйоалар. Бекар пандар, эрсий, вайнаьха, хIирий, кхыча къамий халхараш хулар. Сакъердаме дар. Цо кхотабора кагирхой.

Дага ца дохаш дита мегаргдий цу шерашка хинна кагирхой субботникаш... ЦаI санна берригаш а арабовлар кагий нахи мехкарийи доакъар Iалашде, гIишлош хьалъеча эша хьу кийчъе, ялати комсаши чуэца. Цу балхашта юкъе хьинаре дакъа лоацар Динас.

Дукха ха ялале хьакхарч лелаеча ферме хьожайир халонех кхераш йоаца комсомолка. Цо кулгалдеча коллективе ха яха а къона а нах бар. Цар хIаране дег тIа бода никъ лехар Дина Николаевнас.

— Керттердар—дисциплина.—йоах цо. — Из тха ферме хиланза даргдоацаш хIама да. Хьайх тийша йолча моттиге лостам бар—закон, план кхоачашъяр — закон. Кхыбола никъ бац.

Доакъара база дика ца хилча хьакхарч ебае, царна дулх тIакхетийта вIаштIехьа доацалга кхетадеш я заведующи. Цудухьа сатем хилац цун дег чу хьайбай кхачанца цаI хинна а компонент йоацаш хилча. Миччахьа яхе а лох цо из.

Онищенко принципиальни, колхозхошта юкъе дош отташ, кхычарна масал долаш къахьегаш саг я. — иштта йоах цох наха. Хьагаш дувц юртхоша цун хьинарах, дог-цIеналах, эзделах. Кхыча тайпара хила а йиш яц из-м. Комунист декхарийла ва иштта хила!

Дина Николаевнах доахка дика гIулакхаш ца зувш дисадац, дукха ха йоацаш хиннача КПСС Нохч-ГIалгIай обкома пленуме XIX Ерригсоюзни партийни конференце делегаталла хержай из. Цунца дувзаденна цунга массехк хаттар дир тха штате воацача корреспондента.

— Дина Николаевна, мишта тIанийцар Iа хье конференце делегаталла харжарах бола хоам?

— ЦIаьхха тешанзар, цхьабакъда, тIехьагIа уйла йир сайна хьалхашка латтача декхарах, боккхача бехктокхамах. Дагаехар се чуйоагIа колхоза коллектив. Перестройко доккхий хувцамаш даьд цун вахаре. Боахам лелабара кердача хьалашка къахьегаш я из хIанз. Карара шу дIадоладелча денз ше шийна финансировани ярга яьнна, кердача тайпара яха Iомалуш я из.

БIубенна къахьегаш я тха ферма коллектив а. Боахама расчет юкъееначул тIехьагIа тоъал лохденнад центнер хьакхий дулх даккхарга дIадодар. ХIанз из 95 сом мара дац, массехк шу хьалха хинначул шозза кIезигагIа. ХIара дIалахийтача сомах хьахула пайда планагIа болчул тоъал лакхагIа ба. Цунга хьежжа лакхденнад къахьегамхой алапеш а.

Из дар-кх цу минута сона дагадехар, са нахага ала безам хиннар.

— Дукха ха йоацаш кепатехай КПСС ЦК Тезисаш. Шоай колхозхой уйлаца, гIулакхашца вIашкадоагIаш фу корадаьд хьона царна тIера?

— Царна тIа йоах юкъера лаьрхIача колхозхой алапеш 8,9 процент лакхденнад. Из гуш да тха боахамга хьежача. Масала, хьакхарч лелаерий алапеш 317 сомал кIезигагIа хилац. Царех 280 сом йоаккхача продукце чотагIа да, вож — юкъарколхозни фондера. Района кхыдолча боахамий фермашка из цифра лохагIа я. ХIана? Уж тхол тIехьагIа мара яьннаяц боахама расчетага. Цудухьа нийсденнад из.

— Кердача къахьегама хьалашка малагIа моттиг дIалоацаргья социалистически яхьо?

— Из, сога хаьттача, ирлургья. Цун керттера гIулакх — ма хулла дукхагIа а дикагIа а продукци йоаккхалга. ДикагIа вхаа ловр дукхагIа къахьега гIерта везаргва. Уравниловка дIаяргья. ХIаране кхетаде деза дикача хьал-таронга бода никъ овсареча балхо мара баккха йиш йоацалга.

— Дина Николаевна, хьайна дош делча, фу арггдар Iа конференце делегаташка?

— Экономически реформа биззача боараме дIа ца йохийтараш, из юхакъувлараш балха тIара мукъабовлийта. ХIана аьлча, дукха кхоачамбоацараш нийсдалийтад вай дIадахача шерашка, мохк кризисни хьала юхебигаб. Боккха низ тIабахийтаб парте из хьал дIадаккхара, дикалгахьа дола хувцамаш дара. Тахан кулгалхо хила бокъо йолаш ва из деча хьинаре дакъа лоацар, бIу ца къожабеш, хьадечох дог ца эккхаш къахьегар, таханарча дено дIадехарашка хьежжа вахар.

В. КУЦАЙ.

ХЬАЙБАШ ЛЕЛАДЕРИЙ КОЛЛЕКТИВЕ

Хала шу да ер, кердадар юкъе кхувла гIерташ вола специалист Абубакаров Руслан керте латтача, Серноводскера В. И. Ленина цIерагIча колхоза цхьоалагIча шурий-товарни ферма хьайбаш леладерий коллективана. ГIулакхаш таханарчоа дика дац укхаза: доахан цамогашда, шура ГОСТ-х йоаггIача тайпара ца хилар бахьан долаш, сортовой лархIац. Цудухьа колхоза кулгалхошацхьацца бахьанаш лех, гIулакх тоаде гIерташ. Масала, лакха продуктивность йолча доаханах даьнна 200 къона шинар ийцад колхозо Краснодарски краера. Уж леладе юрта гаьнна карантинни ферма яьй.

Амма, хIанзарчоа, лаьрхIа хувцамаш чакхдалале, коллективана йоккхий халонаш нийслу. Доахан дIалахка даьгIенаш ца хилар бахьан долаш, уж чулоаттаде дезаш хул, хIаьта кхийнаш къе хиларах шура кIезигьяьй цар.

— ГIулакхаш кIезига тоаде вIаштIехьдаргда тха хьайбаш лоаман даьгIенашка хьалдигача, — йоах Р. Абубакаровс. — Амма, хIанзарчоа доахан шин даькъа декъа лаьрхIад оаха: дехкараш цхьан оагIорахьеи вожаш вокх оагIорахьеи, хIаранена доагI - доаггIача тайпара доакъар дехкаргдолаш. Цул совгIа, керттера теркам тIабахийта безаш я зоотехнически ветеринарнии службаш.

Иштта дале а, цу дерригача воча хьалашта юкъе гIоллa хьагуш да ферма продуктивность дегIаяргахьа лесталга. Массехк шу хьалха цхьан Iаттагара шура яккхара шера йола план 1700 килограмм хиннаяле, укх шера из 2090 килограмм я, доахан тIакхийттад колхоза даьгIенаш кIезига йоллаше (цхьан гектара тIа 20 етт бажа безаш хул). Из деча доккха дакъа лаьцад шоай низ ца кхобеш къахьегаш хьабоагIача колхоза дояркаша Бисиева Яхас, Сулейманова Яхас, Айдамирова Хазус, Алдамова Алпатус.

ХIанз хьадоладеннача мошa доакъаро а ду хьайбаш леладерашта план кхоачашъе дикка гIо. Хьайбаш кхоабача толамаш даьхад Садулаев Ахьмада дезала подрядо. Дозал тIакхетара планаш кхоачашъеш къахьегаш ба Iаьсий леладераш З. Хамзатова, С. Шовхалова, нанеи йоIи МусталаевгIар, ИсмаиловгIар дезал, кхыбараш. Шоай декхар сийленца кхоачашдеш, планаш тIехкхоачашъеш, дуккхача шерашка цахаддаш овсаре къахьегаш хьабоагIа уж.

М. АДУЕВ.

Харжархой наказий — йизза йоакхо

Халкъа депутатий Советший территоре тIа паччахьалкхен Iаьдала лакхера орган, района, города, юрта да я. Цун декхар — массадолча хIаман уйла а йоакхо а яр, наьха къахьегама а быта а хьал тоадара шийна могар дар. Из лоархIаме декхар — нах дикагIа бахаргболча, болх бергболча, салоIаргдолча лостамагIа Советий болх вIаштIехьбоаккхалга — кхоачашде йиш я, нагахьа санна бахача наха дIадехараши царна хилча бакъахьа хеташи теркал а деш, вахаре кхоачашдеш хилча. Из гIулакх кхоачашдеча дика новкъостал ду харжархой наказаша.

ДIададахача шера Нохч-ГIалгIай АССР XX-гIа халкъа депутатий моттигера Советаш хержачул тIехьагIа кхоачашдара 4000 гаргга харжархой наказ тIанийцар.

Царна юкъе дар экономически социальнии дегIакхувлара планировани елга тоадара, промышленноста, гIишлошъеча, транспорта предприятей, колхозий, совхозий болх тоабара тIадерзадаь наказаш. Ахалел совгIа дола наказаш бахача наха жилищни а, коммунальни а гIулакх делга дIахо тоадара, городаши юрташи тоаяра, торговле, общественни кхачан, быто гIулакх делга, унахцIено лораелга дегIакхувлара доагIаш дар. Цхьадолча наказашка ира оттадаьд социалистически законности правопорядоки дIахо чIоагIъяра дола дешаш а.

Халкъа депутатий ерригача моттигерча Советий сессешка харжархой наказаш кхоачашдара йола мероприятеш чIоагIъяьй.

Наказех доккхагIдола дакъа законодательствос дIа ма деххара городаши районаши экономически а социальни а дегIакхувлара шера лаьрхIа йолча плакашта юкъехьу, хIаьта уж паччахьалкхено хьакъестаеча средствай чотагIа кхоачашду. ДукхагIйолча хана моттигерча Советий исполкомаша наказаш кхоачашдара шоай территоре тIарча предприятей, организацей, колхозий, совхозий материальни а финансови а ресурсех кооперировани яра йолча таронех пайда эц.

Дукха хIама дIа ца додаш дола наказаш харжархоша шоай низаца кхоачашду.

Халкъа депутатий Советаша харжархой наказаш кхоачашдара боккха теркам тIаухийташ хилар хьахьокхаш дола масалаш кIезига дац.

ТIеххьара хоржамаш хинначул тIехьагIа моттигерча Советий депутаташта деннача наказех 30 процент кхоачашдаьд. Грозненски городской Совета депутаташта деннача наказех 227 квартире газови лини хьаьяй, № 3 йолча поликлиникана ремонт яьй. № 9 йолча поликлинике пациенташка хьожаш йола керда кабинет хьайийллай.

Шелковски районни Совета депутаташта денна наказаш кхоачашдеш Бороздиновская яхача станице бахача наьха бешамашта хий деттара лаьрхIа оросительни канал хьалдара хьакъехьа балхаш даьд. Сары-Су яхача юрта артскважина бурув техад, Коби яхача юрта хьайбаш леладерашта лаьрхIа пхи цIа хьалдаьд.

Гудермесски районе харжархой наказегIа «Ойсунгурский» яхача совхоза хьайбаш леладеча комплексе 6 км хинпровод хьаяьй.

Кхыча районашка а харжархой наказаш кхоачашдара хьакъехьа боккха болх бу.

Цхьабакъда, цу гIулакхе дуккхача Советаша шоашкара гIалаташ дувлийт. Цхьайолча Советашка харжархой наказаш кхоачашдара хьакъехьа оттаяь шоай мероприятеш чакхъяхара тIехьа тIахьожам лоаттабац, уж кхоачашдара чура резерваш лехац. Иштта болх барах Грозненски районни Совета депутаташта деннача 83 наказах 63 мара кхоачашдаьдац. Назрановски районе — 90 наказах 57 мара кхоачашдаьдац, Сунженски районе 45-нех 33 кхоачашдаьд, Октябрьски районе — 46-нех 31 наказ мара кхоачашде вIаштIехьдаьннадац.

ХьалхагIа а кхоачаш ца деш дисар Гудермесски, Малгобекски, Урус - Мартановски, Советски, иштта кхыча районашкара юртарча Советий депутаташта денна наказаш.

Малгобекски, Октябрьски, Грозненски, иштта кхыча районашка депутаташта денна наказаш кхоачашдара хьакъехьа ледара болх бу.

Советий сессешка, массазарча комиссей заседанешка наказаш кхоачашдара дешашка цхьа наггахьа мара хьежац. Депутаташа шоай балха юкъекхувлац депутатски запрос яра санна йола наказаш кхоачашдара тIехьа тIахьожам лоаттабара форма.

Сессешка район аргIанарча шера экономически социальнии дегIакхувлалга, цун бюджет е уж планаш кхоачашъелга дувцача доклада тIа а планово-бюджетни комиссе содоклада тIа а харжархой наказаш кхоачашдара дешаш вIалла хьоахадац.

Ховш ма хиллара наказаш вахаре кхоачашде атта дац. ХIаьта харжархошта хетар динза даргдац. ХIанзарча хьалашка наказаш кхоачашдара средствашта кооперировани яра гIулакх предприятеш, колхозаш, совхозаш хозрасчетен шоаш шоашта финансировани яреи хьалашка болх беш хиларах чоалханедерз, цул совгIа хIанз паччахьалкхен предприятех дола Закон а юкъе ма доаладаьдий.

ХIанз Советий, цар исполкомий болхлой принципиально кхы тайпара управленчески этика а кулгалхошцеи къахьегама коллективашцеи гIулакх леладеча демократически культура а хила еза. Хьалха Советий исполкомаша кхыйолча организацешца бартагIа а доацаш тайп-тайпара кхы тIа де дезараш хьалха доахаш хинна дале, хIанз из де бокъо яц.

Советаша беча берригача балха а харжархой наказаш кхоачашдеча а гласность хилар чIоагIа лоархIаме да. Ма могга шеръе еза Советий балха тIара гласности цар деш дар массанена довзаш хулгеи, аьннад XIX Ерригсоюзни партконференцена йолча КПСС ЦК Тезисаш тIа. Гласность—из цхьа наказ диц ца далийтара йола тешшаме гаранти я. Наха ха деза: цар предложенеш кхоачашъяра фу даьд, дIахо фу де лерхI, нагахьа санна цхьаккха хIама ца дой, фу бахьан долаш? Цунах ма дарра дувца деза харжархошта хьалхашка депутаташ отчеташ еча хана, бахача наха, къахьегама коллективашта хьалхашка исполкомаша, цар хьалхашка депутаташа отчеташ еча хана. Из информаци наха чIоагIа раьза а болаш тIаэцаргья. Из информаци эшаш а пайдане а я.

Совета хьалхашка кулгалхоша хан-ханахьа предприятеша, организацеша, учрежденеша район, юрт экономически социальнии дегIакхувлара планаш а наказаш а кхоачашдарах йола отчеташ еш хилча, из царна тIахьожам лоаттабара формах цаI яр. ЧIоагIа лоархIаме да депутаташа наказаш мишта кхоачашду ховш хилар. Цхьабакъда, Советаша наказаш кхоачашдара хьакъехьа беча балхо депутаташ харжархошта хьалхашка бехктокхама кIалхара бахац, иштта уж декхарийла ба предприятеша, организацеша, учрежденеша наказаш мишта кхоачашду хьожаш тIахьожам лоаттабе. Цу тайпара тIахьожам лоаттабе беза депутатски группашеи депутатски посташеи. Наказ — из депутата, бIарччача Совета закон. ХIаьта из кхоачашде а деза.

Н. ПРАВЕНЬКИЙ,
Нохч - ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума инструктор.

Укх тIеххьарча шерашка Нохч-ГIалгIай «Терек» яхача мебельно-дахчан хIамаш еча производственни объединенецехашта, филиалашта, фабрикашта юкъе яьржача социалистически яхье даим хьалха латташ хьайоагIарех я А. Тасуев керте латтача цхьоалагIча мебельни фабрика коллектив. Самофинансированеи йиззача хозрасчетен кердача системагIа болх беш я из. Шоай декхараш даим тIехкхоачаш а деш, яхье хьалха латташ бола болхлой кIезига бац фабрике. Цар цIераш йоахача хана предприяте кулгалхоша эцара хьалхарчарца цIи йоаккх столяра, коммунистически къахьегама ударника Берсанов Лечи Товсултановича. Башха-дика производственни толамаш а доахаш, хIара шера бакъью цо ше лелаеш йола из сийлен цIи. Цхьаккха смена дIаяхийтац ший норма 135—145 процент кхоачаш ца еш. Цудухьа хIанзлехьа рапорт деннад Лечас пятилетка хьалхарча шин шереи ах шереи задани кхоачашъярах.

Иштта хьинаре къа а хьегаш, цо доахача къахьегама толамий лакха мах баьб Даьхено. Цунна еннай къахьегама сийлен кхоалагIча степена орден, «Социалистически яхье котваьннар» яха массехк сийлен Знак. ХIаьта тийнна кхыдола совгIаташ а дукха да.

Хоза мебель цIагIа чуяьккхача дог гIоза ца доалаш наггахьа саг хургвац. Къаьстта чIоагIа хоатташи дика дIаэцаши да цу фабрике хьадеш дола журнальни истолаш. Уж кийчдеча доккха дакъа лоац отделочникаша Тутаева Любовь Владимировнаси Малаева Зина Супьяновнаси. Иштта цар кийчъю «Горянка» яхача стенкана лаьрхIа йола заготовкаш. Цхьаккха тайпа даккха гIалат доацаш дикеи тIехдикеи мара хилац цар кийчъяь заготовкаш. Цудухьа цкъа дIаелча юха ца ерзаеш ОТК болхлоша чакхйоалийт уж.

Кастта хулача XIX Ерригсоюзни партийни конференцена дика къахьегама совгIат а кийчдаь, накъабахара фабрика болхлошта юкъе яьржача социалистически яхье хадданза хьалхалаттачарех я отделочница Мусаева Кхокха а. Юкъера лаьрхIача ший сменни нормаш 120 процентал чухьнахьа кхоачашъяц цо. Ший тамагIа а долаш продукци кийчъе бокъо яьккхачарех а я из.

СУРТАШ ТIА: 1. Столяр Л. Берсанов; 2. Отделочница Кх. Мусаева; 3. (аьрдехьара аьттехьа) отделочницаш З. Малаева, Л. Тутаева.

И. ПЛИЕВА сурташ.

СИЙРДА НАЬКЪАШ

Уж кхаьчад вай Даьхен массе а миIинге. Грознерча Анатолий Ивановича Братски ГЭС юллача шин шера болх баьб. ТIаккха Минске, Москве, Горьке, Ярославле, Туле. Цу городий заводашкара цIена машинаш кхийлай цо Грозне, Полтаве, Ровне, Украина кхыча городашка йхав запасной оатхалаш я. Ткъаь кхойтта шу даькккад цо машин лехкаш, дуккха эзараш километраш никъ баьб, никъ баьб йIайха, шийла йолаш, малх хьежаш, догIа, лоа делхаш. Новкъа нийсъеннай халонаш, хьовзамаш. ДIадахача Iай Ростова юхе диъ ди даьккад дорц хьекха наькъаш дIа а дикъа, дIа ца вохалуш. Дукха уйла яйтар цунга цу хьовзамо, хIаьта лаь юкъе висача хана. Бакъда, цу хана а кхы хьалхагIа а цIаккха дехкеваьнна хиннавац из ше шофера професси харжарах, вахаре из никъ лацарах.

Цун болх бе бийзаб тайптайпара маркаш йолча машинаш тIа: КрАЗ-аш тIа, БелАЗ-аш тIа, МАЗ-аш тIа. Укх тIеххьарча массехк шера цкъа авари а яьяц. Ши прицеп тIехьа а йолаш Германски Демократически Республика ИФА яхача машинаш тIа болх беш ва из укх тIеххьарча шерашка, бригадир а волаш. Бригадаца 17 саг ва. Бригаде я 17 тонн мухь кхухьа автопоездаш. Аргунски карьерера республика гIишлош хьалъеча жагIа кхухь цар. Дийнахьа 3—4 рейс ю. Иштта бригадо зIамига доаца дакъа лоац промышленни помещенеш, нах чубаха цIенош хьалдеча.

Анатолий Ивановича сесаг Галина Ивановна сейсмически станце болх беш я. Цу тайпара, къахьегаш дезал ба уж.

Шофера болх уйла кхычахьа йоацаш бе безаш ба, массаза а никъ теркалбеш хила веза цун. Вай хана новкъа хадданза лелача машинех лоралуш хила веза. Цхьа зIаммига а кхычахьа уйла яхача авари хила тарлу. Из къаьстта атта хургдолаш хIама да Андреева лелаеча ши-кхоъ прицеп тIехьайийзача машина хиларца. Дукха ха йоацаш хинна хIама дагадоагIа Анатолий Ивановича. Заводской районе переезде тIехвоалаш вIалла дага а доацаш ,водитела цхьаккха хIама теркал а ца деш цунна хьалхашка ийккхар «Жигули». Цо ше а тамаш еш ший машин соцае кхийр цун, вож дIатехъялийтар. Дикка ха яьккхар Анатолий Иванаовича цига хинначох метта ца воагIаш. Во дар хила минут яханзар.

Алхха машин лехкарах доалаш дац гIулакх. Машинага хьожаш, цунна доал деш а хила веза шофер. Из цIена а еха хIама йий хьожаш а лелае еза. ТIаккха новкъа араваьлча хьовзам хургбац.

— Машин езаш, лораеш хила веза шофер, — йоах Анатолий Ивановича. — Цо деча татах ха деза цунна машин фу эшаш я.

Цунна хьалххе а хов машин йохаргйолаш йий. Из йохалехьа тоаяйт цо ший машин, хувцийт йохаргйола оатхал. Раьза боацаш оал цунга: «болх беш ма йий ер, сенна хувц цун оатхал.»

— ХIанз-м болх беш я, кхоана-м хургьяц, — йист хул Андреев.

Из дика а хеташ вода балха. Дийнахьа ше а бригадо а дергдолчун уйла ю цо.

Бакъда балха араволалащ санна безаме хилац массаза а новкъа ваьлча. Аргунски карьера болхлош тоа ца деш, дехача дитадар наькъаш. Низкъалдар машинашта карьера дIатIа яха, еттачул тIехьагIа кхы а халагIа. КIоагашка етталуш низ хулар царна. Тоаде аьлча, кхы хIама а ца хинна, лакхерча дистанце леткъар из. ТIаккха мара тоаданзар наькъаш.

Перестройках лаьца Андреева дийцар:

— Тха бригада хьалхалаттарех цаI я. Хадданза тIехкхоачашъю оаха тоннокилометража план. Доагори хьокхаш дола даьттеи кходу, ремонт яра ха гаьнайоаккх. Майрра ала йиш йолаш да тхо болх эргабаьккхаб оаха. Болх эргабаккха беза кулгалхоша а. Зехьа йов, хIама хьадергдола ха еза я. Из Iаткъ къахьегама овсарле лакхъяра, тIаккха тха алапи а лохлу.

Ший бригадацарча нахах дикагIа болх бераш къоастабе хала да цунна. Уж берригаш а дика болх беш ба. Шин-кхаь сагагара дIанийккхача, берригаш а цун ханнареи йоккха балха опыт йолеи нах ба уж. Царех дувцаш дагадох цунна шоаш къона болаш юххьанца «Чечингстройтрансе» балха бахкар.

Ший бахьан доацаш дац шофера професси Андреева дезала професси а хинна мдIаоттар. Шофераш болаш болх а баьб, болх беш а ба Анатолий Ивановича зIамагIбола вежарий а. — Виктори Александри. Цунна хайнад царна шофера болх безабалийта.

Анатолий Иванович шофери кулгалхои хиларал совгIа, къоначa водителий хьехамча ва. Балха говзал Iомаярал совгIа, къахьегам беза, дисциплина чIоагIа йолаш хила, цIена болх бе, балха тIа культура йолаш хила Iомабу цо уж. Иштта ва къахьегама ветеран Андреев Анатолий Иванович.

И. ШАМРАЙ.

ДикагIйола опыт—массанена

Хьалаш хала дале а...

Укх тIеххьарча хана къаьстта хьинаре къахьегачарца белгалбаьнна ба Малхбузен СибарегIа Тарасовски мехкдаьтта доалла моттиг караерзаеш бола Нохч-ГIалгIай бурув тохара болхлой управлене лаьттан ченаш техкараш. КхоалагIа шу мара дац из УБР вIашагIъслла. Цу юкъа СибарегIарча чоалханерча геологически хьалашка бурув детта Iомабеннача вай буровикаша тIа-тIа дикагIа хулийт шоай производственни хьокхамаш. ДIадахача шера бурув тохареи скважинаш эксплуатаце дIаялареи паччахьалкхен план толамца кхоачашйир цар.

КарагIдаьнначох кхоачам а ца беш, кхы а дикагIа къахьегаш ба УБР бурувдеттараш шийтталагIча пятилетка кхоалагIча шера. Пхи бутт бизаб цар самофинансированеи йиззача хозрасчетеи кердача системагIа къахьега. Цу юкъа бурув тохара паччахьалкхен план 127 процент кхоачашъяьй цар. ПаччахьалкхенпланагIа лаьрхIачул совгIа цар техад 28352 метр бурув. Эксплуатаце дIаеннай 33 скважина, паччахьалкхен планагIа дIаяла езаш хиннар 25 скважина мара йоацача. Къахьегама овсарле лакхъяра пхе бетта задачи 33 процент тIехкхоачашъяьй УБР коллективо. Духхьал из лакхъяра чотагIа техад цо планал совгIа мел теха бурув. Бурув тохача керттерча хьокхамех цаI лоархIаш ба хIара буровой станокаца юкъера лаьрхIача бетта бурув тохара коммерчески сухал. Из задани а 37,8 процент тIехкхоачашъяьй бурувдеттараша. Химически реагенташ, маркхал, утяжелитель, электроэнерги кхоярах, бурув тохарга дIабода мах лохбарах паччахьалкхен планагIа лаьрхIачул совгIа 794 эзар сом пайда баьб укх шера духхьал хьалхарча биъ бетта.

Дикка тоаденнад бурувдеттараштa чIоагIа эшаш йола оборудовани лоаттаелга. Чоалханеча геологически хьалашка бурув деттара йола опыт йоккхагIа ме хул, сихагIа къестаде вIаштIехьдоал хьалхашка увтта дешаш. Скважинашта тIадолха наькъаш дерригаш а хIана дац аьнна тоадаь даьннад. Моттигерча хьалашка хьежжа болх бара вай буровикаш каст-каста дагабувл дуккхача хана денз укхаза къахьегаш болча шоай коллегашца, хьаIомаю цар опыт. Цунах доккха беркат доал. Бурув тохача хьовзамаш хулаш, авареш еш йола моттигаш дикка кIезигагIа нийслу.

Къаьстта чIоагIа йоакхо ю бурувдеттараш кийчбара. Керттерча даькъе уж Iомабу буровой бригадашка. Цу гIулакха мел эша специалисташ болаш ба буровойшка. Аттестаци яьй бурувдеттараштеи инженерно - технически болхлоштеи. Хьалха латтача бригадашкара хьа а боахаш, тIехьаюсача бригадашка хьежабу шоай балхах тIехдика кхеташ бола лаьттан ченаш техкараш. ДикагIйолча бригадай специалисташ дIа а бахе, цига цар чакхйоах хоадамболлаш йола технологически процессаш. Цигарча бурувдеттарашта ца ховр дIахьех цар, дог раьза а долаш дIалу шоай опыт. Бригадашка, иштта УБР-е болх беш я дикагIйолча опыта школаш. Цига бурувдеттараша Iомаю хадданза яхье хьалхалаттарий опыти прогрессивни methodаши. Цунца дувзаденна производства технологи а тоаеннай. Керттерча даькъе из хьахиннад буровойш кердача технологически оборудованеца Iалашъярах, шоаш бурув деттача Iоаьча опыта чотах. ЦаI мара йоацача технологех бурув деттилга юкъедоаладаьд. Технологически кердадараш производствана юкъедоаладара йола комплексни программа отта а яь, чакхйоаккхаш я. УБР бурувдеттараша, керттерча специалисташа бокъонца тахка а тохкаш, шоай балха юкъекхувл Iилма-тохкама информаце кердадараш.

Цхьаккха тайпа хьовзам ца хулийташ бурув тохара болх боаггIача боарамагIа дIабахийтара хадданза керда наькъаш лех УБР кулгалхоша, керттерча специалисташа. ДIадаха шу чакхдоалача хана цар инициативагIа укхаза вIашагIъеллар чоалхане технологически процессаш чакхъяхараи керда техника производствана юкъейоалаяраи йола инженерно - технически болхлой, опытни бурувдеттараш юкъебоагIа йоккха йоаца коллектив. Цунна керте оттавир бурув тохара балха тIа Iалаьмате йоккха опыт йола бурувдеттар В. С. Слесарев. ХIанзлехьа цо балха юкъейоалаяьй Iалаьмате боккха пайда беш йола маьхера иттех предложени.

Цу тIа чакхбалац укхаза цу лостамагIа беш бола болх. Нохч - ГIалгIай бурув тохара балхий управлене кулгалхоша ухийт шоай специалисташ вай мехка кхыча регионашкарча УБР-шка. Цига цар Iомаю керда опыт, хьаэц шоай балха юкъедоаладича пайдане хургдола кердадар. Цу гIулакхо лакхъю бурув тохара коммерчески сухал, хьовзам ца нийсболийташ дикагIа хулийт скважинаш йоахача тохаш дола бурув. Уж лакхе белгалдаьха балхаш а творчески къа а хьегаш, дика кайоалачарех ба буровой мастераш В. Черкасов, В. Колпиков, А. Дугаев, кхыбараш. Цар сиха производствана юкъекхувл кердадараш, хьем ца беш тоахкарех хьабоалаш бола пайда малагIа ба. Цудухьа УБР кулгалхоша, керттерча специалисташа уж чIоагIа хьал доацаш, царна эшаш дола гIо-новкъостал ду.

Лакхе белгалбаьхача буровой мастерашта карагIдувла дика гIулакхаш кIезига дац. В. Черкасов хIанз тохкаш ва дIоахалла шоайла вIашагIхетта йола бурильни турбаш. Бурув тохача царех доккха беркат даргхилар хIанзлехьа гучадаьннад. Царех пайда эца болабелча диккa кIезиглургья бурув тохача дIайохийташ йола ха.

Бурувдеттарий болх дикагIа дIабахийтара, цар къахьегама хьалаш тоадара, къахьегама овсарле лакх а еш, бурув тохарга дIабода мах лохбара хьинаре дакъа лоац УБР рационализатораша а. Цу творчески балха тIа къаьстта доккха дакъа лоац ший балхах тIехдика кхеташ а инженерно - технически болхлошта юкъе керттерчарех цаI лоархIаш а волча К. Коржаженкос. Цо тийннача рационализаторски предложенеех хIанз производствана юкъедоаладаьд пхиъ кердадар. Тохкаш да цар УБР коллективана а паччахьалкхенна а мел пайда бергба. Хьалхара даьча тохкамаша хьахьокхачох цар итташ эзараш сомаш кходе вIаштIехьдоалийтаргда. Творчески къахьегарах доккха беркат доалаш хилар дика кхетадаьча УБР коллективе тIа-тIа дукхагIа хулаш латт цу лостамагIа болх беш бола рационализаторашии изобретателаши. Цар болх дикагIа вIаштIехьбаккхара укхаза чакхйоах рационализаторски болх дикагIа беш йола цех, дикагIвола рационализатор яха сийлен цIи яккхара йола конкурсаш. Паччахьалкхенна боккха пайда а беш, производствана юкъе рационализаторски предложенеши йоалаьлча авторашта йоккхий премеш тел. Цу гIулакхо лакхбу творчески къахьегарий материальни безам.

Цу лоархIамеча балха юстара латтац УБР керттера инженер Д. Дудаев а. Цо керттерча специалисташца дага а вувлаш, хьинаре къахьег кердеи прогрессивнии мел дараш сихагIа производствана юкъекхувлара. Цудухьа цхьаккха рационализаторски предложении изобретении гоаяц укхаза производствана юкъейоалае. Иштта къахьегачар дикагIйола опыт чIоагIа пайдане боккха лоархIам болаш а я вай республикерча кхыча бурув тохара балхий управленей къахьегама коллективашта. Из шерра шоай балха юкъейоалаяр цар сийлен декхар да.

Уж дог тийша ба укх шера хьалхарча ах шера плани тIанийца доккхий социалистически декхараши ханал хьалха кхоачаш а деш, XIX Ерригсоюзни партийни конференци хьаеллача денна дика къахьегама совгIат а кийчдаь накъагIоргхиларах.

Б. КОСТОЕВ.

КПСС обкома бюро дийцачул тIехьагIа даьр фуд

ТУХА НIАНИЙ ДИЧА...

Дика вIаштIехьдаьккха дIадоладаьд вай мехка нах чубахача фусамашца Iалашбара гIулакх. Из толаме къоастадара тахан цIаккха а ца яьчча бесса йоакхо ю. КПСС ЦК-и СССР Министрий Советон тIанийцар «Нах чубаха индивидуальни гIишлош хьалъяр сихха дегIадоаладара де дезарех» яха лаьрххIа соцам.

ДIадоладаьр наха чIоагIа эшаш а Iалаьмате дика а гIулакх да. Цкъа-дале, нах дукхагIа индивидуальни цIенош хьалде болабелар, шозлагI-дале, паччахьалкхено новкъостал ду царна ссудаш а телаш. Цу деша лоархIам мел боккха ба кхета а деш йоакхо ю пунна вай республике а. КПСС Нохч-ГIалгIай обкома бюро массехказа дийцад из дош, тIанйдаьд индивидуальни гIишлош хьалъяр сихха вай республике дегIадоаладара хьакъехьа дола соцамаш. Соцамаш тIанйдарал совгIа. парте обкома бюро хьеж уж кхоачаш миштта ду а. Иштта дукха ха йоаццаш хиннача КПСС обкома бюро заседане белгалдаьккхар индивидуальни гIишлош хьалъеча цIенхаштта кхоачамбоацараш нийсдалийталга, цу даькъе парте обкома бюро хьалхагIа тIанйдаь соцамаш кхоачашдеш ца хилар.

Унзара а сатем боабеш а да цу хьакъехьа редакце къахьегамхошкара уха письмоши деш дола хоамаши. Цар язду, партеи правительстваси дIадоладаь из Iалаьмате пайдане гIулакх юххьанца денз толхаду цхьаболча кулгалхоша шоашта киса хIамилг йожийта, гIертарца, яхаш. Цудухьа оаха лаьрхIар тIехьа а ца доаккхаш из дош тахка. Газета болхлой бахар Назрановски районе.

Ховш ма дий нах фусамашца Iалашбара проблема Назрановски районе ира латталга. Таро хилча шоай доалахьара цIенош хьалде безам бараш дукха ба. Цудухьа КПСС ЦК-аи СССР Министрий Советеи соцам арабаьнначул тIехьагIа ссудаш дехаш дукха заявленеш елар района сберегательни банке. Таханарча дийнахьа царех ахаш къоастаяьй. Бахача наха дIаденнад цаIи ахи миллион сом хиллал ахча. Ссудаш хIанз дIахо а дIателаш да.

Из гIадвугаш а хьаллаца дезаш а хIама дар, нагахьа санна ссудаш ийдерашта юкъе из вIалла а ца доагIараш нийс ца лоре.

Мишта карагIдаьннад цхьаболча эхь-юхь дайнача наьха бокъо йоаццашехьа ссудаш хьанйде? Цу хаттара жоп луш я газета болхлоша гучаяьха цхьайола факташ. Экажкъонгий-Юрта доккхий ссудаш нйдаьрашта юкъе я Сакалова Iайна. Цо ссуда ийцад керда цIенош хьалде йоал со, аьнна. Цудухьа Iайнай коа хьалдаь латта цаIи ахи этаж йола керда цIа бIаргадайча цецдаьлар тхо. Ссуда ийцачул тIехьагIа Iайнайи цун цIендас Исроапилеи цу тайпара гишло хьалъе кхувргдоацилга зIамигача беро а кхетадергдолаш дар. Цудухьа оаха лаьрхIар бахача наьха боахамаш учете лоаттадеча юрта Совета книжка тIа хьажа. Укхаза тхона корадир I. Сакаловай цIендас Сакалов Исроапила 1984 шера еррига а 90 квадратни метр йола керда цIа хьалдаь хиларах тешал деш дола йоазув. Долче, цIа хьалде ссуда эца бокъо йолаш яцар Сакалова Iайна.

— Тхона сенагIа ховргда цун цIа да е дац. Хьачуденна документаш-м вIаштIехьа да I. Сакаловай. ХIанз укх сахьате ссудаш хьанйдераша уж харцахьа е нийса ийду тахка низ бац тха — аьлар тхога Назрановски районни сбербанке.

Документашка хьежача тхоай бIаргех тийшанзар тхо. Укхаза дацар I. Сакаловай доалахьа керда даь цIа а отараш а хиларах тешалдеш дола цхьа документ. Цхьабакъда, кхоачамболлаш дар кхытайпа дараш. Царга хьежача Iайна цIа хьалдара сихха новкъостал эшаш яр.

Мишта вIаштIехьдаьннад цун харцахьа документаш даха? Уж хьаденнад цун маьра гаргара йолча Экажкъонгий юрта Совета председатела Л. Сакаловас.

— Геттара йоккха юрт я тхаяр. Массане а вахара хьал дайза яргъяц со. Справка ехаш юртахо чуваьлча, из дIа ца елча яргйий со ,— яхаш бехказъяла гIерт Л. Сакалова.

Харцлув из. Цунна шаьра ховш хиннад шийи даьвешийи воIо Сакалов Исроапила керда цIа хьалдаьлга а бокъо йоацаш цун сесага Iайнана справка лулга а. Иштта дика ховш хиннай из Экажкъонгий - Юртарча юххьанцарча школа учительница Сапралиева Азайна ссуда доагIилга а. ХIаьта а из-м, цхьацца бахьанаш а лехаш, эшаш дола документаш дIадала ца тугаш кхестаю.

Цхьан Экажкъонгий-Юрта хинна Iанзар тхо. Бокъо йоацаш ссудаш нйдаь моттигаш гучаяьлар кхычахьа а. Цхьа хIама зийра оаха. Массанахьа а бокъо йоацаш ссудаш хьанйдаьрашта, шоай служебни положенех харцахьа пайда а нйбеш, новкъостал даьраш бар, социальни нийсхон принципаш цIенхаштта лора а еш, цу хьакъехьа партеи правительстваи соцамаш нийса кхоачашде декхарийла бола нах: моттигерча Советий председателаш, учрежденейи организацейи кулгалхой.

Лоацца аьлча, халкъа кица ма аллара да-кх: «Дулха нIаний дича-м тух тосаргдар, туха нIаний дича фу дергда?».

Из бакъдеш деций ер масал. ДоагГIача тайпара хилча ссудаш дIателача, лаьтташ дIадекъача гIулакха цхьаккха а харцо ца хулийташ, нийсхо бахьан къовсам лоаттабе безар ва райисполкома керттера бухгалтер Б. Даурбеков. Амма, цо ше декхар лархIац из де. Цул совгIа, Б. Даурбекова шийна болча аьттона телхаю нийсхо. ВIаштIардаь доккхий цIенош доллашехьа, ше райисполкома керттера бухгалтер хиларах тарра ца доагIаш 20000 сом ссуда язду шийна. Царех 10000 сом хьанйца киса а деллад.

Ца доагГIаше а цIенош хьалде эш, аьнна ссуда ийцад Долакха-Юрта вахача Батыжев Мусас. Цун коа чудаллалца М. Батыжева ссуда доагIаш да, халача хьале воалл из, тиша цIа да Муса чувахар, яхаш тхо тешаде гIерташ шийна могар дир Долакха - Юртарча юрта Совета председатела А. Джандарова. Цхьабакъда, кхача дезача тхо дIакхаьчача тIап, аьнна сецар. Цунах цецвала а эшацар. М. Батыжева коа кхоъ цIа латтар. ХIаьта а цунна керда цIа хьалдара 18000 эзар сом ссуда хьаязду, цунах ах цу сахьате бе хьа а луш.

Из деррига сурт бIаргадайча шийга хаттар а далалехьа бехказвала волавелар А. Джандаров. Цо йоахар:

— М. Батыжева воI Х. Батыжев Назрановски райисполкома председатела заместитель ва. Аз ший даьна ссуда эцара «эшаш» дола документаш дIаденнадецаре со балхах вохавергвар цо.

Хьажал шо, юрта Совета председатела корадаь бахьан малагIа да! Хетаргахьа кхы комментареш эшаш а дац из. Амма, цхьаккха а бахьан а ца доаккхаш къаьнарча, тишача цIагIа вахача «40 лет Октября» совхоза механизатора Долгиев Салангирена ссуда даккхара шийгара справка йнйхача «ак» аьлар. ХIана аьлча, цун гаргарча нахах районе бехктокхамеча гIулакхa тIа волаш саг коравензар А. Джандарова. Цу тайпара я-кх юрта Совета председатела ший балха тIа ларде лаьца принципаш. ТIаккха дувца эший укхаза социальни нийсхо хургхиларах, лораергхиларах!?

Укх исторе тхо цецдоахаш хIама да райисполкома председатела заместитела Х. Батыжева цу тайпара харцахьа дола гIулакх ший цIагIара хьадоладайташ хилар. Цунна ца ховш мичад бокъо йоацашехьа ший дас ссуда ийцалга.

Мегаьд, юххьанца Х. Батыжева ца ховш «вIаштIехьдаьккха» хилда цун дас ссуда. Бакъда, тIехьагIа шийна из хьахезача района бехктокхаме кулгалхо, коммунист хиларах тарра Х. Батыжев декхарийла вар харцахьа ийца ссуда даьга юха дIадалийта. Кхы мел дар ца лаьрхIача а, эзделца мичад из. Бакъда, хьагучох Х. Батыжевна шийна, ший цIенна пайда боалача моттиге «эздел» яха дош дицлу. Хьаким хилча шийна дукхагIа хьадоагIа, аьнна хеталга хургда-кх из.

Долакха-Юрта харцахьа ссудаш ийдаьрашта юкъе нийсбеннб кхыметтел укхаза вIалла бахаш боаца нах. Масала, укх юрта цIенош хьалдеш йоал, аьнна ссуда даькхад город Назране ший доалахьа цIа а долаш яхача, Назрановски ПУЖКХ-а бане заведующелла болх беш йолча Т. Балаевас. Цунца иштта сел гIулакхаца хилара бахьан малагIа да хьаала маганзар юрта Совета председатела. Амма, городе яхача Т. Балаевана юрта лаьтта а тIаккха суда а бокъо йоацаш денналгах шеко яц.

Ший коллегаца «яхье» ваьннанчох тара да Кантышевски юрта Совета председатель Зурабов Ахьмад а. Укхаза оаха техкача ялх адресах диъ ца доагIаш ссуда нйцарех дар. Уж ба «40 лет Октября» болхло Арчаков Арчакх, школа хьехархо Дударов Башир, юрта баха Зауров Исроапили Арчаков Iнисаи. Хьогге а хьалдаь латта цIенош хьалде доахк тхо, аьнна харцахьа ссудаш ийцад цар.

—Массанахьа дIакхачац со. Ца ховш деннад царна ссуда хьаэца бокъо луш дола документаш, — яхаш кеп увттаю юрта Совета председатела А. Зурабова.

Бакълувц из. Юрта Совета мерий кIал Арчаков Арчакха хьалдаь латта, доккха, шозза вIаштIардаь цIа ца зувш хиннавац из. Иштта цунна ца ховш хила йиш мичай кхычар фусамаш мишттай а. Боахамашта учет лелаю книжка хьаделла мара дезац из хара.

Бахьан кхытайпа да. «Юрта да со ма вий, аз даьр мегарг ма дий», яха уйла хьалхаяьккхай А. Зурабова ший балха тIа. Из доагIаш да лакхе вай бийцача кхыча юртий Советий председателашта а. Мадарра дийцача, района кулгалхоша шоашта товр де мукъабита нах ба уж. Масала, шерра гласность а йолаш, аргIеи социальни нийсхон принципаши лора а еш, моттигерча советий исполкомашка индивидуальни застройщикий спискаш дIачIоагIъе декхарийла бар уж. ТIаккха уж спискаш массанена гургйолча хьалтоха езар, сходаш а яь нахаца дагабовла безар. Цхьабакъда, из цхьаннахьа даьдац е хьалха деш а хинадац. Цу гIулакха цхьаккха а тIахьожам лоаттабац парте Назрановски райкомо а райисполкомо а.

ХIаьта а тхо теш парте Назрановски райкомои райисполкомои наха лаьтташ а ссудаш а дIадалара гIулакхе нийсхонаш телхаеча кулгалхошкара КПСС обкома бюро соцама тIа ма аллара, боагIача тайпара бехктокхаме озаргхиларах.

М. МУТАЛИЕВ, Х. ШАДИЕВ,
тха спец. корреспонденташ.

ДОАЗОЛ ДЕХЬАРА

14 ИЮНЕ—ЭРНЕСТО ЧЕ ГЕВАРА ВАЬЧА ДИЙНАХЬА ДЕНЗ 60 ШУ (1928—1967)

Советски наха шоай дуллхах - цIех вола саг санна кхоачара лоархI революционер Эрнесто Че Гевара. Кубински революце хьинаре доакъошхо, Фидель Кастро соратник хинна из, лоал латта халкъаш мукъадахара тIехьа, низ бара, социальни харцон духьалара хьинаре къовсамхо санна Куба а ерригача Латински Америка а историна юкъевахав Че Гевара.

Че Гевара Латински Америка иштта чIоагIа терко а еш лоархIаш хилар цхьа бахьан доацаш дац. Цун революционни уйлано,, лоал латтараш мукъабахара гIулакхa сел чIоагIа мутIахьа, тешаш хиларо практически дерригача латиноамерикански мехкашка хIанзара къона ноахал хьакхоллара влияни яьй. Че Гевара ше шийх иштта аьннад: «Сона сайх ерригача Латински Америка патриот хет, континента шоллагIа мохк мукъабаккхара сай вахар дIадала кийча ва со, цун метта юха хIама а ца дехаш».

СУРТА ТIА: Эрнесто Че Гевара.

ТАСС фотохроника.

ДУНЕ ЦХЬАН КIИРАГIА

США: МАЙКЛ ДУКАКИСА КОТАЛО

Керттерча шин партегара — республикански демократически — президента официальни кандидаташ хила бокъо яккха гIерташ американски политикаша дукккхача бетташка лоаттабаь къовсам чакхбоалаш латт.

Демократашкара КIайча цIен гIанда тIа Iохара ноябре хургдолча хоржамашка къовсам лоаттабеш хургва Массачусето яхача штата губернатор Майкл Дукакис. Из хайнад дIадахача кIирагIа йиъ штате — Калифорне, Нью-Джерси, Монтане, Нью-Мексико — чакхъяьннача юххьанцарча хоржамий аргIанарча раунда итогаш наха дIайовзийтачул тIехьагIа. Юххьанцарча хоржамашка белгалбоах июле Атланте хьаелларгйолча демократий къаман съезде бахийта делегаташ. Йиъ штате котало а яьккха, Дукакиса съездо а ший кандидатура могаялла дукха нах шийна тIехьабаьхаб.

56 шу даьнна, грекех ваьнна вола Массачусетски губернатор хIанзчул цхьа шу хьалха а ший штатал арахьа США нагахьа сага вовзаш вацар. Цхьабакъда, ший кандидатура цо оттаяьчул тIехьагIа сихха дIахезар цун цIи. Американций безам тIабахар цунна из дикка къона хиларах, тIах аьнна, хIанзарча администраце социальни политикана дикка тIатеIа критика еш хиларах.

Дукакиса духхьала хьайоах арахьарча политика даькъера опыт ший йоацилга, хIаьта цудухьа хIанз из ший кхоачамбоацар дIадаккха гIерташ а ва. Хан-ханнахьа информационни совещанеш ю цо Джорджтаунски университерча советникашца, хIаьта цар лерхIачох цар хьехаш вар «сихха Iомалуш» а ва. Ше публични къамаьлаш деча хана губернатора белгалдоах, Рейган волча хана дIайолаяь Советски Союзацара активни диалог дIахо хьош хургва ше яхаш. Цунна хетачогIа, сихде дезаш да стратегически ядерни арсеналаш 50 процент кIезигъяра хьакъехьара договор кийчделга. Претендента дош лу, КIайча цIагIа ше хьакхаьчача «седкъашкарча тIемий» программа ше дIайоаккхаргъя, аьнна, хIана аьлча цо из лерхI даьсса гIулакх а дукха зе дергдолаш хьадага деха хIама а.

Республиканцех аьлча, цигара сурт кхы а хьалхагIа хьагучадаьлар: вице-президента Джордж Буша президентски посте ваха ший кандидатура оттаелга Iалашдаьд. ХIаьта а хIанз цун хоржамашта хьалхара кампанена дикка дукха халонаш духьалъэттай. Общественностага даьча хаттараша хьахьекхад, сел чIоагIа цIи дIахеза из вале а — нах тIехьа хиларга доллача демократически претендентал из гаьнна тIехьавусаш волга. Дукакис вице-президентал тIехьаьннав кхыметтел 1964 шера денз республиканцаш хадданза котбувлаш хиннача Калифорне а. Цу дерриганеша хьахьоккхаш ма хиллара, дукккхача харжархошта хетачогIа Буш духхьал «Рейгана Iиндорга» санна саг ва, цунна санна ше везавалийта ховш а хIамах кхеташ а воаца.

Хоржамашта хьалхара кампани дIахо йодаш я. хIанз цун юкъмоттиге — белгалваьча шин претендента юкъера къовсам.

ФРАНЦИ: ЮХА А ХОРЖАМАШ...

Французаш леткъаш ба: уж дунен тIа «эггара чIоагIагIа мукъабоаца» харжархой ба, царна «кIордадаьд» голосованеш е. Иштта да а да из. тIеххьарча хана сов каст-каста хул Франце хувцамаш. Иштта каст-каста шоай граждански декхар кхоачашде дезаш хилар бахьан долаш, хетаргахьа, хилар 5 июне хиннача парламентски хоржамий хьалхарча туре е тIехьа а е духьал а боацараш эггара дукхагIа хинналга. 34 процент харжархой шоай цIагIара ара ца бовлаш е городал арахьа салаIа баха кхаж ца тоссаш бисар. Цу тайпарча гIулакха керттера бахьан, обозревателашта хетачогIа, дар харжархоех цхьа дакъа президентски хоржамаш долча хана Франсуа Миттеран котваьнначул тIехьагIа «ловзар чакхдаьннарг» лаьрхIа хилар, вокх даькъана — хьалхарча аьттехьарча правительства политиканеи соцпарте хьакхайкабеча наькъаи юкъе башха белгало йоацаш санна хет.

Хьалхарча турагIа дагадоацаш дуккха хIамаш духьалдаьхар. Эггара хьалха из дар социалисташа даьха толамаш дикка кIезигагIа хилар. Соцпарте ларда тIа латта Миттеран республика президента посте юхахержачул тIехьагIа общественноста фу хет хьожаш даьча хаттараша хьахьекхар ФСП тешшаме котъяла тарлулга, хIаьта аьттехьарбараш чIоаггIа эшаргболга. Ма-дарра аьлча, цунга догдоахаш вар Миттеран а, парламент дIа а хийца ханал хьалха хоржамаш де оттадеча хана: Мишель Рокар керте вола социалистий правительство лерттIа болх дIахьош хилийтара къаман собране дукхагIбараш ший оагIонгахьа болаш хила еза, цхьабакъда, хIанз укх сахьате уж дукхагIбараш аьттехьарбараш ба. ХIаьта а социалисташка аьрдехьарча радикалашца цхьана бIарчча хьаийцача харжархой 38 голос гаргга яьккхай, хIаьта керттеръярех йолча аьттехьарча партеша — союзеи центреи объединени (СОЦ) яха хоржамашта хьалхара блок хьаяь йолча Республика хьаллацареи французски демократашта тIехьарча Союзеи объединене — 40 процентал кIеззига дукхагIа.

Цхьаькха лоархIаме ши итог а я хьалхарча тура — французски компарте баькха цIенхаштта толами ультраправи «къаман фронта» гIулакхаш геттара талхари. 11 процент совгIа голосаш кхаьчай ФКП-га, вешта аьлча президентски хоржамаш долча хана цун кандидатага кхаьчачул дикка дукхагIа.

Хила тарлуш ма хиллара, хьалхарча туре кIезигагIа йолча округашка депутаташ хержар, юхейисарашка — перебаллотировка е еза, хIаьта цунна юкъебаха йиш я 12,5 процентал кIезигагIа йоацаш голосаш гулъяь бола кандидаташ.

КIирандийнахьа, 12 июне, хинна шоллагIа тур хьатIакхачалехьа политически партешеи группировкашеи шоай тактика белгалъяьккхар. ФКП решени тIанийцар шоай кандидаташ юхабаха хьалхарча туре кандидател-коммунистел дукхагIа голосаш яьхача округашка соцпарте викалаш хьаллаца харжархой тIахьеха а, аьнна. ФКП Генеральни секретара Жорж Марше ма аллара, из решени тIаэцар коммунисташ соцпарте наькъа раьза ба яхилга лац. ВIаши эздел а лаьца ФСП а лаьрхIад ший кандидаташ юхабахеи соцпарте викалел коммунисташ котбаьннача округашка кандидаташта-коммунисташта тIехьа хила харжархой тIахьехеи.

АЛЖИР: НИЙСА МАIАН ДОЛАШ ДАЬ ХIАМА КОТДАЬННАД

БIарчча кхаь дийнахьа дунен агентствай, газетий, радиои телевиденеи теркам алжирски столицана тIаэза хиннаб. 9 июне цига чакхъяьннай лакхерча боараме хинна аргIана йоаца Iарбий юкъара совещани. «Орасси» яхача йоккхагIъярех йолча столични гостиница конференц-зале гулбелар Iарбий 17 мехка кертелаттараш, Палестина мукъаяккхара Организаце исполкома председатель Ясир Арафат, хIаьта иштта Ирака, Омана, Сомали полномочни викалаш.

Совещане ден повестка юкъейихьаяр Гаргарча Малхбоален регионa халкъий кхелашта доагIаш дола тIехьатетта йиш йоаца политически проблемаш. Уж я — ирано-иракски тIом, Персидски залива зоне тIехь-тIехьагIа айлуш йоагIа тIема активность, Iарбий-израильски конфликт. Керттердарех дола ден повестка дош хилар Израила дIадийцача территореш тIара хьал дувцарах дар.

Цхьа бахьан доацаш дац Iарбий — израильски конфликтана юкъе керттера ярех йола палестински проблема совещане дакъа лоацаш хиннарий теркама юкъамоттиге латташ хинна хилар. Ялх бетта гIеттача палестинцаша майра духьале ю гирзаща кийчбеннача израильски захватчикашта. Иордан яхача додача хин Малхбузехьарча берда йистера а Газа яхача секторера а событеша хьахьекхар Гаргарча Малхбоалехьа нийсача наькъагIа гIулакхаш тоаданза дардоацилга.

ХIанз хинна вIашагIкхетар тIеххьарча 10 шера эггара дукхагIа викалаш гулбенна а пайданегIа а хиннарех дар. Цо хьахьекхар Iарбий дунен тIа нийса маIан долаши кердача тайпара политически уйла еши деча гIулакхаша толамаш доахийталга. Цига тIанийца документаш, ма дарра аьлча, Iарбий халкъашта хьаштдолаш, царна карагIдаьннар лорадеш хулийталга Iалашдара, израильски оккупанташта духьала, бокъонца йола шоай къаман бокъонаш, цу даькъе самоопределенеи ший лоIаме йола шоай паччахьалкхе хьаерен бокъо а йолаш кхоачашъяра тIехьа палестински халкъо лоаттабеш бола къовсам массе оагIорахьара хьаллацара мел эшар Iалашдара йола Iарбий дерригa гIулакхаш цхьана вIашагIтохара программа я.

Алжире хинна совещани чакхъяьлар Израилца цхьана США Iарбий дуненна юкъе юкъ йолла гIертарца а Гаргарча Малхбоалехьара гIулакхаш тоадара йола, регионерча мехкий къамий хьашташа а палестинций законни бокъонашца а тарлуш йоацаш сепаративни варианташ Iарбашта качъйохка гIертарца а. Из къаьгта хьахьекхар США госсекретара Джорджа Шульца маза чIоагIбе гIерташ аргIанара гобоахаш хиларо. Цхьабакъда, лакхехьарча боарамерча совещане дакъа лоацаш хиннараша хаьддa юха техар уж дерригa гIулакхаш. Цар белгалдаькккхар Гаргарча Малхбоален дешах йола дунен халкъашта юкъера машара конференци ма могга сихагIа чакхъяккха езалга, ООН-нага хьалхале а йолаш, хIаьта дIакхайкадир ООП — палестински халкъа законни викал — йизза бокъо а йолаш цу дунен халкъашта юкъерча форума балха юкъе дакъа лаца бокъо хилар.

Iарбий паччахьалкхенашта керттелаттараша белгалдаьккхар РСМД хьакъехьарча советско-американски Договора, ядерни арсеналаш дIахо кIезигъяра низаш оарцагIдахаро дунен халкъашта юкъерча хьала позитивни воздействи еш хилар. Цар белгалдаьккхар, машара гIулакх чIоагIдара иштта баькхача гIано гIулакх дергдолга, цунга дог доахаш да лаьттан тIара деррига халкъаш.

Валентин ВАСИЛЕЦ, Людмила АЛЕКСАНДРОВА, Вадим ЛАГУТИН. (ТАСС).

15 мае женевски договоренностага хьежжа Афганистанера советски эскара ограниченни контингента составера хьалхара доакъош арадоахилга дIадоладаьд. Массехк колоннаца Даймехка цIаяхка араяьннай Джелалабаде (провинци Нангархар) лаьтта мотострелкови подразделенеш.

СУРТАШ ТIА: Афганистанера советски эскара ограниченни контингента командующи Советски Союза Турпал инарал-лейтенант Б. Громов журналисташта интервью луш ва; Кабул йолча оагIорахьа никъ бара тIехьара кийчо яь мотострелокаш.

В. ЗУФАРОВА, Б. КАВАШКИНА

ДИКАЧА НАХАХ

Хьинар дола саг

Цкъа новкъостаца Малгобекера хьадоагIаш тха машина ехар. Бахьан - вентиляторах йоалла оаса хадар. Бакъда тхога цунна меттала дIаоттае совлен оаса яцар. Цудухьа новкъа йода машина кхеталца латта дезаш дар тхо. Цу наькъ тIа цхьаккха тайпара машина гуча ца йоалаш тоъал ха дIаяхар. ТIаккха новкъоста сахьатага а хьежа, аьлар: «Горагорске маькх ийца ваха Бахьаудин-м вар укхаза гIолла тIехьваьнна цIава везаш, цунга ца хуле из оаса цхьаннега а хургъяц. Дукха ха ялалехьа гучаьлар цхьа машина. Новкъост гIадвахар:

Тхона хьатIакхаьчача машина сецар. Цунна тIера Iоваьлар тIах аьнна зIамига саг. Цо салам а денна, фу даьд шун машина, аьнна, хьаттар. ХIаьта оаха тхоаш сацара бахьан дIаднйцар.

— Из мара деце-м хIама дац, оаса-м сога йолаш я, — аьлар цо.

Иштта вайзар сона Малгобекски АТП водитель комсомолец Евлоев Къурейша Бахьаудин.

...Инаркъера юкъера школа чакхъяьккхача совхозе балха вахар Бахьаудин. Цига слесарь волаш болх бир цо. ТIаккха военкомата направленегIа водитела говзал Iомае ДОСААФ школе деша вода Бахьаудин. Цул тIехьагIа эскаре гIулакх де вахар из. ЦIагIа волаш сецца гIетта а къахьега а Iомавеннача Бахьаудина дукха Iаткъанзар эскарера распорядок. Вешта, из машинаца дIаса ваха веза аьлча, чIоагIа гIадводар. Цун цIагIарбарий, новкъостий уйла е ха хилацар. Цхьа минут мукъа йоацаш деррига ди тайп-тайпара хIама Iомадеш хьалдиза хиларо цунна морально гIо дора. ХIана аьлча, из эскаре гIулакх де вахале, цIагIара араваьнна кIира даьккха вацар. Цудухьа цхьаь висача миноте цIенгахьа са лестар.

Цо иштта политически дешаре а бIухочун говзал Iомаеча а ший новкъостел тIехьа ца виса гIерташ берригa низ дIабохийтар. Цунна дола тешал да. Бахьаудина эскаре гIулакх деш волча хана тийна Сийлен грамоташ, иштта из тIема а политически а кийчон отличник хилар.

Бахьаудин къонахчала школа а яьккха, цIавеча Малгобекски АТП водител балха вахар. Цунна тиша, маькх кхухьа машина елар. Из тоаеча хана Бахьаудина керттера теркам мотор вIаштIехьбаккхара тIабахийтар. ХIана аьлча, из хIара са мел бийнача машинаш йоахача водителех, вашаш вацар.

Дукха къахьега дийзар Бахьаудина доал доацаш лелаяьча, цул тIехьагIа, шу гарга йолча хана догIанеи лаьнеи кIал вогIачоа а водачоа а шийна эша оатхал а йоаккхаш лаьтта машина тоаеш. Новкъосташта цо леладечох дош доацар хетар.

— ДIавала, мичара из метта йоалаечул, цIенаяр хьаеш аттагIа да, — яхаш Бахьаудин бегвоахар цар. Цхьабакъда из цар дувцача къамаьлех дог ца а эккхаш, машина метта йоалае гIерташ вар. Юххера а хьатIакхаьчар из ди. АТП коара водителаш цо из машина «дийнъяьй» аьлча, тешаш бацар. ХIаьта машинас берригаш а цецбоахаш сахьато санна болх бора. Цунах дIа мел оттаяь оатхал даьтта а хьокхаш, оттаяьр, иштта тIачIоагIъяьр. Вешта аьлча, машина хьалха хиннача чо тIара яцар. Массане а кхетадир из бокъонца волча сага, болхлочун бе кхаьчалга.

Бахьаудин лине тIа араваьлар. Из Малгобекерча оттикашка маькх кхьахьа оттавир. Кулгалхоша цу машинах дика ца тешаш хиларах, из гаьнна юрташка дIаахийта лоархIабицар. Цхьабакъда, машина йоха ца йохаш, лелаш ши-кхо бутт баьлча цар кхетадир из мичахьа дIаяхийта тешаме йолга. Цул тIехьагIа, СоагIапча Вознесеновке маькх кхухьаш вар из.

Ховш ма хиллара, ялат хьалкхедар. цунах маькх хьаяр санна, из ханнахьа нахага дIакхачийтар а лоархIаме да. Из дика кхета а деш шийна тIалатта декхар дизза кхоачашде гIерт Бахьаудин. Цо керттера лоархI нахага ханнахьа йIайха маькх дIакхачийтар.

ХIаьта Бахьаудина из вIаштIехьдоалаш, хилара тешал деш да из ше-ший тикана тIачIоагIве яхаш продавецаша деш дола дехараш.

— Бахьаудинаца аз болх бу тоъал ха я, — йоах цун колонна начальника Евлоев Хьусена, — цу юкъа сона дика вайзав из. Вешта из тешаме новкъост, нахаца безаме. Iимерза, дог цIена ва. Сона ха цкъа балха тIехьависавац, е ханал хьалха дIавахавац Бахьаудин. Ма дарра аьлча, из зIамига саг ший болх беза а безаш, цунах ваша а вашаш, къахьегаш ва.

Иштта дика балхах ка йоалаш, наха лоархIаш къахьегача Бахьаудинна дукха ха йоаццаш керда «ГАЗ-52» яха машина елар. ХIанз из Горагорскера, Ачалкхенашкара тикаш маькхаца Iалашъеш ва. Цу юрташка бахача наьха бIаргаш сийрдадоал, из шоашта йIайха маькх яхьаш воагIаш вайча.

Иштта цу наькъ тIа машин еха бисараш гIадболх цу дог цIенача, гIулакха кийча волча зIамига сага лехкаш йола машина бIаргаяйча. ХIана аьлча, царна хов из шоашта гIо ца деш тIехьваргвоацилга.

Никъ ираз долаш хилба хьа Бахьаудин.

М. БАРАХОЕВ.